

Asyada petrol istihsali

Dünya petrol istihsalinde Asyanın hissesi aşağıdaki tabloda görülmektedir: (cetveldeki adetler 159 litrelik biner fiçidir.)

Londrada kurulan «Irak Petrol Şirketi» Irak hükümetinden imtiyaz alarak Bağdat ve Mısır civarında Dicle nehrinin şarkındaki pet-

Memleketler	İstihsale baş- landığı sene	1929	1932	1933	1934	1935
Japonya	1874	2.010	1.575	1.378	1.484	2.010
İngiliz Hindistanı	1809	8.366	8.600	8.727	8.979	6.694
Hollanda »	1893	38.072	39.584	38.513	42.284	31.516
Seravak (Borneo)	1912	5.279	2.274	2.289	1.448	1.386
Iran	1912	42.145	45.122	49.581	52.664	38.767
Irak	1927	338	1.200	1.200	7.192	15.317
Bruney (Borneo)	1934	—	—	—	2.673	2.412
Bahreyn	1934	—	—	—	285	680
Asya petrol istihsali		96.210	98.355	101.683	117.512	98.777
Dünya petrol istihsali		1.484.041	1.296.713	1.417.534	1.502.612	1.192.703

Yakın şarktaki petrol havzaları ise, İranda, Irakta ve Musulda ve Bahreyn adalarındadır.

İran Asyanın en eski ve en büyük petrol müstahsilidir. İngiltere, cihan harbinden önce İran petrollerini işleten şirketin aksiyonlarının büyük bir kısmını satın almıştır. 1933 de şirketle İran arasındaki ihtilâfın halli neticesinde, işletme imtiyazı 1963 nihayetine kadar (30 sene daha) uzatılmış, fakat istihsal sahası 100.000 metre murabbai olarak tahdit edilmiştir. Bu suretle şirket, beş şimal vilâyeti hariç olmak üzere, bütün İranda petrol işletmek hakkından vazgeçmiştir. Şirket Abadan'daki tasfiyehanesini dünyanın en büyük petrol tasfiyehanesi haline koymaktadır. Diğer tasfiyehaneleri de randımanlarını artırmak yolundadır.

rol havzalarını işletmektedir. İmtiyazın müddeti 75 senedir, bu zaman geçtikten sonra bütün tesisat (boru yolları dahil) hükümetin mülkiyetine geçecektir. Bugüne kadar taharri edilen petrol kaynakları Kerkük'ün şimalıgarbî ve cenubugarbîsinde 65 m. uzunluğunda 2-3 kilometre genişliğinde 130 km² lik bir sahadan ibarettir.

Bu mıntakada şimdiye kadar 30 dan fazla sonda] kuyusu açılmıştır. Bunların derinliği 360 m. ile 1000 metre arasındadır.

Petrol bu mıntakadan iki uzun boru vasıtasile Akdeniz sahilindeki Hayfa ve Trablus limanlarına nakledilmektedir. Çift borunun uzunluğu 1900 metredir.

Boru döşemesine 1932 senesinin ilk aylarında başlanmış ve iklim şartlarının müsaadesizliğine rağmen hükümetçe tesbit edilen müd-

detten bir yıl önce bitirilmiştir. Boru işleri Avrupa ve Amerika mühendisleri idaresi altında yerli Araplar tarafından yapılmıştır. Son zamanlarda vasatı olarak günde 9 kilometre boru döşenmiştir.

Çift boru deniz seviyesinden 300 metre yükseklikte bulunan Kerkük yanındaki Kassar'dan başlıyor. Borulara muvazi telefon ve telgraf hatları inşa edilmiştir. Kerkük ovasından garbicenubî istikametine doğru geçen boru Fatha vadisinde Dicle nehrini hususî kanallarla geçmektedir. Buradan itibaren boru cenubgarbî istikametini almakta ve 61 m. yüksekliğindeki Tartar vadisinin düz jips tabakaları arasından Fırat nehrine uzanarak deniz seviyesinden 99 metre yükseklikte Fratin çakıllı düz dibinden geçmektedir. Hadisa'dan 10 km. uzaktaki çift boru başlangıcından 141 kilometre sonra ikiye ayrılmaktadır. Cenup kolu Rutbah'dan Hayfa limanına kadar 752 km. uzunluktadır. Şam ile Bağdat arasındaki kısmında bu boru İngiltere manda mıntakasındaki Maran vadisine Kervan yolu boyunca garbe çevrilerek Mafrak'ta demiryolunu ve Yordan nehrini geçip Akka koyunda nihayet bulmaktadır.

Borunun şimal kolu da Fransız manda mıntakasındaki Palmyra'dan geçmektedir. 610 kilometre uzunluktadır, Trablus-Şam limanında nihayet bulur. Borulardan senede geçen petrol miktarı 4.000.000 tonu bulabilecektir. Kerkük'ten limana kadar petrol nakli dört gün sürmektedir.

Irak petrol mıntakaları - haritada görüleceği üzere - 4 kısma ayrılmıştır.

- 1 — Fırat nehrinin garbindeki taşlı çöl.
- 2 — Dicle ile Fırat nehri arasındaki ve Bağdadın cenubundaki kısmen sulak ova.
- 3 — Şimalde jips tabakalarını ihtiva eden kumlu yayla.
- 4 — Irak hududunda 120 kilometre genişliğindeki dağlık mıntaka.

Nakliyat boruları tamam olduktan sonra Irak petrol istihsali gittikçe artmış ve 1933 senesinde 21.000 ton olan istihsal 1934 te 978.000 tona ve 1935 senesinde 2.934.000 tona çıkmış ve yakın şarkın dünya petrol istihsalindeki mevkiini de yükseltmiştir.

Irak Petroleum Company'nin nisan içindeki istihsali 291.909 ton olarak tesbit edilmiştir, mart içindeki istihsal 358.259 ton idi. Senenin ilk dört ayı içindeki istihsal yekûnu 1.281.987 tonu bulmuştur. Trablusşamdan ihraç edilen miktarlar Mart için 139.540 t. ve nisan için de 126.645 ton olarak tesbit edilmiştir. Hayfadan yapılan ihracat ise 181.916 t. ve 126.785 t. miktarlarını bulmuştur. Senenin ilk dört ayında bu limanlardan yapılan ihracat miktarı 633.475 t. ve 608.008 tondur.

Bahreyn adaları da yeni petrol havzalarının ehemmiyetlilerindedir. İngiltere hakimiyeti altında bulunan bu adalar, Basra körfezinin methalinden 500 km. Arabistan sahilinden 30 - 40 km. uzaklıktadır. İlk arama 1931 senesi mayısında başlamış ve 1932 haziranında 700 metre derinlikte petrol kaynaklarına raslanmıştır.

Bundan sonra açılan 16 kuyunun hepsi müsbet neticeler vermiştir, mahallî ihtiyaçlar için küçük bir tasfiyehane tesis edilmiştir. 1934 senesinin ikinci yarısında 285.000 fiç ve 1935 senesinin birinci 8 ayında 600.000 fiç petrol istihsal edilmiştir.

Suudî memleketlerindeki petrol araştırmalarında Bahreyn adaları karşısındaki sondajlarda petrol emarelerine tesadüf edilmiştir. Ekonomik bakımdan istihsale değer olmasa da Arap yarımadasının da petrol kaynaklarını ihtiva ettiği anlaşılmaktadır.

«Petroleum Times» da L. Owen'ın tesbitine göre 1932 - 35 yıllarında yakın şark petrol istihsali senede % 16,3 artmıştır, halbuki dünya petrol istihsalinin aynı senelerdeki artışı ancak % 7,6 raddesindedir.

L. Owen, son 50 yıldanberi dünya petrol istihsalinin her sene % 8 arttığını tesbit ederek bunun istihlâki karşılıyan normal bir artış olduğunu iddia etmektedir. Irak petrolü bugüne kadar tamamen Fransa ve İngiltere tarafından istihlâk edilmekte idi, gittikçe artan istihsalin piyasada değişikliğe sebep olacağı beklenebilirse de yakın doğu fazla petrol istihsalinin Afrika, Çin ve Avustralya pazarlarınca istihlâki ihtimali de kuvvetlidir. Son senelerde Avrupa petrol istihlâkinin çoğalması

bazı istihallerin artmasına sebep gösterilebilir. Hisselerinin büyük bir kısmı İtalyan sermayesi elinde olan Musul Petrol Şirketi, işlerini gittikçe genişletmekle ve tesisatını tamamlamakla dikkati çekmektedir.

Görülüyor ki yakın şarkta yeni bir pet-

rol istihsal merkezi teşekkül etmekte ve Avrupa petrol piyasasına tesir yapmaktadır, istihsal miktarı çoğaldıkça bu tesirin daha çok kendini göstereceği tabiidir.

Bütün bu kurumlarda ve işletmelerde İngiliz nüfuzu göze çarpmaktadır.